

Temat: Praca prądnicowa i silnikowa maszyn prądu stałego.

Praca prądnicowa maszyny występuje wówczas, gdy wirnik jest napędzany przez inną maszynę. Na zaciskach (szczotkach) prądnicy powstaje sem, której wartość można regulować przez zmianę prądu wzbudzenia I_w (prądu elektromagnesów stojana). Przyłączony do szczotek odbiornik, pobierając energię elektryczną, wywołuje w wirniku (tworniku) przepływ prądu I_t . Napięcie U na zaciskach prądnicy jest mniejsze od sem E o spadek napięcia na rezystancji twornika R_t i połączonych z nim szeregowo innych uzwojeń występujących w maszynie. Całkowitą rezystancję, przez którą płynie prąd twornika oznaczono R_{tc} . Stąd w przypadku prądnicy napięcie na jej zaciskach:

$$U = E - R_{tc} I_t$$

Prąd I_t ma zwrot zgodny ze zwrotem E , natomiast moment M jest skierowany przeciwnie do kierunku prędkości obrotowej n .

Przy pracy silnikowej zaciski wirnika są dołączone do źródła prądu stałego o napięciu U . Wywołuje to przepływ prądu twornika I_t , który oddziałując z polem magnetycznym stojana wytwarza moment obrotowy M , nadając wirnikowi prędkość obrotową n ; zwroty M i n są zgodne. Indukująca się w uzwojeniu twornika siła elektromotoryczna E ma zwrot przeciwny do zwrotu napięcia U i jest od niego mniejsza. Stąd w przypadku silnika:

$$U = E + R_{tc} I_t$$

Na podstawie powyższych wzorów możemy obliczyć prędkość wirowania maszyny prądu stałego:

$$n = (U - R_{tc} I_t) / C_E \Phi \text{ [obr/min] lub}$$

$$\omega = (U - R_{tc} I_t) / C \Phi \text{ [rad/s]}$$

Moc mechaniczną wirnika w watach określa wzór $P_m = M \cdot \omega$

$$P_m = 0,1047 M \cdot n$$

gdzie: n – prędkość obrotowa [obr/min], M – moment [Nm], ω – prędkość kątowna [rad/s].

Straty energii i sprawność maszyn

Procesowi przemiany energii elektrycznej w mechaniczną lub odwrotnie towarzyszą straty energii, które podzielić można na dwie grupy:

- 1) straty jałowe – niezależne od obciążenia, na które się składają:
  - straty mechaniczne ΔP_m – wywołane przez tarcie w łożyskach, tarcie szczotek o komutator i na potrzeby wentylacji,
  - straty w uzwojeniu wzbudzenia,
  - straty w żelazie,
- 2) straty obciążeniowe – występujące tylko przy obciążeniu maszyny
 ΔP_{obc} – straty w rezystancji obwodu twornika.

Sprawność maszyny η określamy wzorem:

$$\eta = \frac{P_2}{P_1}$$

gdzie: P_1 – moc pobierana przez maszynę; P_2 – moc oddawana przez maszynę.

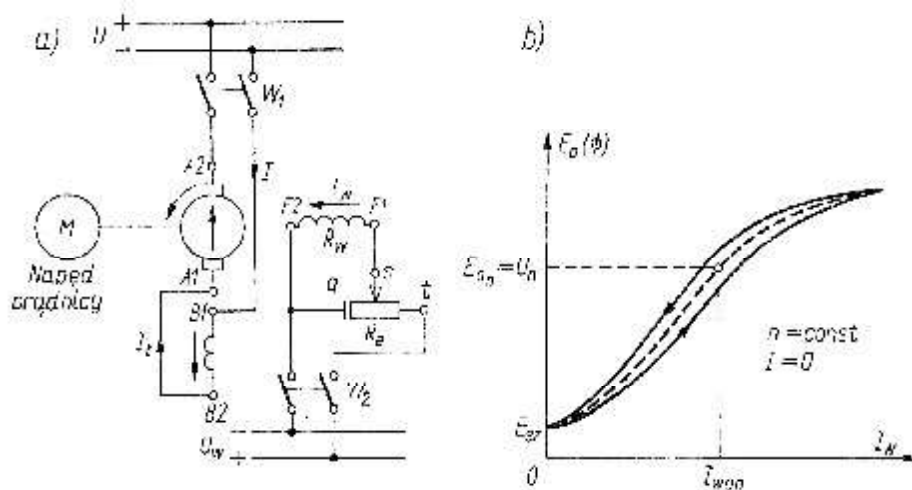
Temat: Prądnica obcowzbudna, bocznikowa, i bocznikowo-szeregowa.

Prądnica obcowzbudna

W prądnicach obcowzbudnych uzwojenie elektromagnesu, zwane uzwojeniem wzbudzenia jest zasilane z obcego źródła napięcia.

Schemat połączeń prądnicy obcowzbudnej przedstawiono na rys. Rezystor R_e włączony w obwód prądu wzbudzenia służy do regulacji sem E przez regulację I_w .

Przebieg charakterystyki biegu jałowego $E_0 = f(I_w)$ (rys. b) jest inny przy zwiększaniu i zmniejszaniu prądu – wpływa na to histereza obwodu magnetycznego. Do celów praktycznych posługujemy się krzywą wypośrodkowaną (przerywaną).

Rys. Prądnica obcowzbudna: a) schemat połączeń, b) charakterystyka biegu jałowego [1, s. 354]

Prądnica bocznikowa i bocznikowo-szeregowa

Obie maszyny są maszynami samowzbudnymi (maszyna bez uzwojenia D1D2 jest bocznikową, natomiast gdy ma to uzwojenie, jest maszyną bocznikowo-szeregową). Prądnica może się wzbudzić, czyli uzyskać na swoich zaciskach żadaną sem E tylko wówczas, gdy istnieje w niej magnetyzm szczątkowy o strumieniu Φ_{sz} . Siła elektromotoryczna $E = E_{sz}$ powoduje przepływ prądu I_w i wzrost strumienia Φ . Zwiększa się E, ponownie zwiększa się I_w oraz ponownie zwiększa się E itd. do osiągnięcia stanu ustalonego.